

RFV Anser 2000:4

Eftergift vid återbetalning av bostadsbidrag efter avstämning

Uppföljning av hanteringen hos försäkringskassorna och effekterna för bidragshushållen av de ändrade reglerna.

RFV ANSER

Under beteckningen RIKSFÖRSÄKRINGSVERKET ANSER publicerar Riksförsäkringsverket bl a

- rättslägesanalyser och rättsfallsöversikter
- viktiga remissyttranden samt rapporter och framställningar till regeringen.

Beslut om remissyttranden samt rapporter och framställningar till regeringen har i regel fattats av verkets styrelse.

UPPLYSNINGAR

Bidragsheten

Jan Almqvist tfn: 08 – 786 94 62

Christina Bjurlöf tfn: 08 – 786 94 60

REKVISITION

Riksförsäkringsverkets Kundtjänst Tfn 08-795 23 55

Fax 08-760 58 95. E-post: order@special.lagerhus.se eller på

Internet www.rfv.se

Skriftserier som ges ut av Riksförsäkringsverket:

RFV Föreskriver (RFFS)	Författningar med bindande föreskrifter
RFV Rekommenderar (RAR)	Allmänna råd om tillämpningen av författningar
RFV Vägledning	Beskrivning av författningsbestämmelser, allmänna råd, förarbeten, rättspraxis, exempel och kommentarer
RFV Redovisar	Sammanställningar av resultat av utrednings- och utvärderingsarbete samt av uppföljnings- och konferens verksamhet
RFV Anser	Tolkningar av rättsläget och uttalande om verkets åsikt i olika frågor
RFV Informerar	Redovisning av statistik, upplysningar om regler, rutiner och praxis.

Följande RFV ANSER har publicerats under år 2000:

- 2000:1 Regeringsrättens domar juli 1998 – december 1999. En rättsfallsöversikt
- 2000:2 Handikappersättning. Domar 1990 – juni 1999. Rättslägesöversikt
- 2000:3 Utvärdering av det reformerade tandvårdsstödet – 1999, det första året

Riksförsäkringsverket har under hösten 1999 och våren 2000 följt upp hanteringen av de ändrade reglerna för eftergift (28 § bostadsbidragslagen). Uppföljningen syftade dels till att få en uppfattning om hur många hushåll som fått eftergift och på vilka grunder, dels till att få en uppfattning om försäkringskassorna tillämpar bestämmelsen om eftergift på ett likformigt och rättvist sätt.

Den ändrade eftergiftsregeln syftar till att vidga möjligheterna för försäkringskassorna att under vissa omständigheter efterge krav på återbetalningsskyldighet.

RFV har i den nu genomförda uppföljningen inte kunnat se att den nya regeln har som tänkt var vidgat möjligheterna att efterge krav på återbetalningsskyldighet. Detta beror på lagstiftningens konstruktion om en strikt skyldighet för bidragstagaren att anmäla inkomstförändringar under bidragsåret för att kunna komma i fråga för eftergift. Eventuell rätt till eftergift på grund av betalningsoförmåga prövas först om man uppfyllt sin anmälningsskyldighet till försäkringskassan.

RFV lämnar inga lagändringsförslag i rapporten, men pekar på vissa situationer och vissa grupper av hushåll för vilka möjligheten till eftergift bör ökas.

2000-08-10

EFTERGIFT VID ÅTERBETALNING AV BOSTADSBIDRAG

**En uppföljning av hanteringen av eftergift av
återbetalningsbelopp**

Socialdepartementet

**Eftergift vid återbetalning av bostadsbidrag efter avstämning.
- Uppföljning av hanteringen hos försäkringskassorna och effekterna för
bidragshushållen av de ändrade reglerna.**

Riksförsäkringsverket har under hösten 1999 och våren 2000 följt upp hanteringen av de ändrade reglerna för eftergift (28 § bostadsbidragslagen). Uppföljningen syftade dels till att få en uppfattning om hur många hushåll som fått eftergift och på vilka grunder, dels till att få en uppfattning om försäkringskassorna tillämpar bestämmelsen om eftergift på ett likformigt och rättvist sätt.

Den ändrade eftergiftsregeln syftar till att vidga möjligheterna för försäkringskassorna att under vissa omständigheter efterge krav på återbetalningsskyldighet.

RFV har i den nu genomförda uppföljningen inte kunnat se att den nya regeln har som tänkt var vidgat möjligheterna att efterge krav på återbetalningsskyldighet. Detta beror på lagstiftningens konstruktion om en strikt skyldighet för bidragstagaren att anmäla inkomstförändringar under bidragsåret för att kunna komma i fråga för eftergift. Eventuell rätt till eftergift p g a betalningsoförmåga prövas först om man uppfyllt sin anmälningsskyldighet till försäkringskassan.

RFV lämnar inga lagändringsförslag i rapporten, men pekar på vissa situationer och vissa grupper av hushåll för vilka möjligheten till eftergift bör ökas.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Anna Hedborg i närvaro av avdelningschefen Astrid Christiernsson, socialförsäkringsombudet Helena Almström, enhetschefen Jan Almqvist och Bo Gillberg (föredraganden) och Tomas Eurenus.

Anna Hedborg

Bo Gillberg

Förord

1 januari 1997 infördes ett reformerat bostadsbidragssystem. I det nya systemet betalas bostadsbidrag ut löpande som preliminärt bidrag. Slutligt bostadsbidrag bestäms i efterhand för varje kalenderår. Den 29 april 1999 beslutade riksdagen om en ändring av eftergiftsregeln i 28 § bostadsbidragslagen. Regeln har tillämpats på bidrag från och med den 1 januari 1997. Den ändrade regeln syftar till att vidga möjligheterna för försäkringskassorna att under vissa omständigheter efterge krav på återbetalningsskyldighet.

Riksförsäkringsverket beslutade i maj 1999 att följa upp hanteringen av den ändrade eftergiftsregeln. Syftet med uppföljningen var att få en bild av hur hanteringen av regeln sker på försäkringskassorna och effekten för bidragshushållen.

Rapporten har i huvudsak tagits fram av Christina Bjurlöf, enheten för bidrag. Bo Gillberg och Tomas Eurenus ombudsensheten, samt Bosse Häll och Jessica Nyberg, enheten för bidrag har varit behjälpliga med bl.a. granskningen av från försäkringskassorna inskickade ärenden och övrig faktakunskap.

Jan Almqvist
Chef för bidragsenheten

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. SAMMANFATTNING	5
2. BAKGRUND	5
2.1 SYFTE	6
2.2 METOD OCH GENOMFÖRANDE	7
3. 28 § BOL – EFTERGIFT VID ÅTERBETALNING AV BOSTADSBIDRAG	7
4. SÅ HÄR GICK DET FÖR HUSHÅLLEN SOM ANSÖKTE OM EFTERGIFT FÖR BIDRAGSÅREN 1997 OCH 1998.....	8
4.1 RESULTATET AV UPPFÖLJNINGEN	7
4.2 REDOVISNING AV GRANSKADE ÄRENDEN	10
4.2.1 Anmälningsskyldighet vid marginell inkomstskillnad.	10
4.2.2 Anmälningsskyldighet när preliminärt bostadsbidrag har upphört.....	11
4.2.3 Anmälningsskyldighet när bidragsmottagaren uppbär kompletterande socialbidrag.....	11
4.2.4 Anmälningsskyldighet när bidragsmottagaren uppbär ersättning från försäkringskassan.	10
5. RFV:S SYNPUNKTER PÅ 28 § BOL.....	11
5.1 ALLMÄNNA SYNPUNKTER PÅ 28 §	11
5.2 INKOMSTÄNDRING SOM INTRÄFFAR EFTER DET ATT BIDRAGET UPPHÖRT UNDER BIDRAGSÅRET	12
5.3 SOCIALBIDRAGSHUSHÅLLEN	12

EFTERGIFT VID ÅTERBETALNING AV BOSTADSBIDRAG EFTER AVSTÄMNING

1. Sammanfattning

En ändring av den eftergiftsregel som gäller vid återbetalning av bostadsbidrag trädde i kraft den 15 maj 1999. Regeln tillämpas på bostadsbidrag från den 1 januari 1997.

Syftet med den ändrade regeln är att möjligheterna till eftergift vid återbetalningsskyldighet av bostadsbidrag efter avstämning ska vidgas.

Riksförsäkringsverket (RFV) har följt upp hanteringen av den ändrade eftergiftsregeln. RFV har i den nu genomförda uppföljningen inte kunnat se att syftet med ändringen av eftergiftsregeln i 28 § bostadsbidragslagen (BoL) uppnåtts. Den nya regeln har inte vidgat möjligheterna för försäkringskassorna att efterge krav på återbetalningsskyldighet. Detta beror på lagstiftningens konstruktion med en skyldighet för bidragstagaren att alltid anmäla inkomstförändringar under bidragsåret för att kunna komma ifråga för eftergift. Eventuell betalningsoförmåga prövas först om man har uppfyllt reglerna om anmälningsskyldigheten till försäkringskassan. Den absolut vanligaste orsaken till avslag på eftergiftsansökan var således att hushållen inte hade uppfyllt sin anmälningsskyldighet. Avslagen berodde till 92 procent av på detta. RFV lämnar inga lagändringsförslag i rapporten, men pekar på vissa situationer och vissa grupper av hushåll för vilka möjligheten till eftergift bör ökas. Det gäller hushåll som haft inkomständringar som inträffar efter det att bidraget upphört under bidragsåret och socialbidragshushåll.

Nästan 26 000 ansökningar om eftergift kom in till försäkringskassorna under år 1999. I sju procent av dessa beviljades eftergift. Detta motsvarar cirka 0,9 procent av samtliga hushåll med återbetalningsskyldighet för bidragsåret 1997. Totalt beviljades under 1999 eftergift med cirka 12 miljoner kronor. Efter avstämningen 1999 konstaterades att sammanlagt 670 miljoner kronor för mycket hade betalats ut för bidragsåret 1997. Av det totala återbetalningsbeloppet har således 1,8 procent eftergivits.

Nästan 900 beslut överklagades under 1999 till länsrätterna.

Cirka sex procent av de hushåll som ansökt om eftergift under första kvartalet år 2000 har beviljats eftergift helt eller delvis för bidragsåret 1998. Liksom för år 1999 är den vanligaste orsaken till avslag att hushållen inte uppfyllt sin anmälningsskyldighet.

RFV konstaterar att skillnaderna mellan försäkringskassorna är stora. Den procentuella andelen beviljade hela eftergifter är mellan en och arton procent för bidragsåret 1997. För första kvartalet 2000 är andelen beviljade hela eftergifter mellan noll och sjutton procent. RFV anser att skillnaderna inte kan förklaras med olikheter i ärendena utan visar på skillnader i tillämpningen av reglerna för eftergift.

2. Bakgrund

Ett nytt inkomstprövningssystem för bostadsbidrag infördes den 1 januari 1997. I det nya systemet betalas bostadsbidrag ut löpande som preliminärt bidrag. Slutligt bostadsbidrag bestäms i efterhand för varje kalenderår. Avstämningen avser endast den bidragsgrundande inkomsten. Avstämningen sker maskinellt. Bostadsregistret uppdateras med inkomstuppgifter från senaste taxering hämtade från Riksskatteverket. I slutet av januari avstämningsåret sänds ett kommuniceringsbrev till

hushållen. Hushållen informeras i kommuniseringsbrevet om att försäkringskassan kommer att ta ställning till om det finns särskilda skäl till eftergift om avstämningen resulterat i ett återbetalningsbelopp.

Hör inte hushållen av sig i samband med kommunikeringen eller tidigare och anmäler sådana omständigheter som kan utgöra särskilda skäl framgår det av beslut om slutligt bostadsbidrag att eftergift inte beviljats. Hushållen informeras om att det inte framkommit några särskilda skäl som medfört att bostadsbidrag inte behöver betalas tillbaka. Hushållen har då möjlighet att begära omprövning av försäkringskassans beslut.

Utformningen av eftergiftsregeln är sådan att prövningen av om eftergift kan beviljas sker i två steg. Först prövas om anmälningsskyldigheten enligt BoL fullgjorts. Om så är fallet prövas i nästa steg om bidragstagaren saknar betalningsförmåga.

Den första avstämningen i det nya inkomstprövningssystemet skedde i början av år 1999. Avstämning visade att cirka 44 procent av de som fick bostadsbidrag 1997 hade fått för högt bostadsbidrag och blev återbetalningsskyldiga. Detta ledde till en omfattande pressdebatt om de nya reglerna och aktivitet i riksdagen.

Den 29 april 1999 beslutade riksdagen om en ändring av eftergiftsregeln i 28 § BoL. Ändringen trädde i kraft den 15 maj 1999. Den tillämpas på bidrag från och med den 1 januari 1997.

Den ändrade regeln syftar till att vidga möjligheterna för försäkringskassorna att under vissa omständigheter efterge krav på återbetalningsskyldighet. Det hade framkommit att ett antal personer på grund av återbetalningskrav kunde hamna i en mycket svår situation.

Riksförsäkringsverket (RFV) beslutade i maj 1999 att följa upp hanteringen av den ändrade eftergiftsregeln.

Försäkringskassorna skulle till RFV redovisa:

- antal ansökningar om eftergift av återbetalning efter avstämning.
- antal beviljade eftergifter
- antal avslag och anledningen till avslaget
- antal överklaganden till länsrätt.

Redovisningen av eftergiftsärendena visade för andra kvartalet 1999 att skillnaden mellan kassorna var stor när det gällde antal beviljade eftergifter. Den ursprungliga uppföljningen utökades då med att RFV begärde in alla beslut om eftergift som behandlats under 14 dagar från åtta försäkringskassor.

2.1 Syfte

Syftet med uppföljningen av hanteringen av den nya eftergiftsregeln var, som angetts ovan, bl.a. att ta reda på hur många hushåll som fått eftergift och antalet överklaganden till länsrätt.

RFV har därefter granskat 305 ärenden från åtta försäkringskassor. Syftet med detta var att få en uppfattning om försäkringskassorna tillämpar bestämmelsen om eftergift på ett likformigt och rättvist sätt.

2.2 Metod och genomförande

Försäkringskassorna har till RFV redovisat antal eftergiftsansökningar m.m. en gång per kvartal. Första och andra kvartalet redovisades vid samma tillfälle under sommaren 1999.

Eftersom den första redovisningen visade att skillnaderna mellan kassorna var stor när det gällde antal beviljade eftergifter har RFV granskat alla de ärenden från åtta försäkringskassor där beslut om eftergift fattats med stöd av den nya 28 § BoL under vecka 35 och 36 år 1999.

De fyra försäkringskassor som enligt rapporteringen till RFV beviljat flest eftergifter och de som beviljat minsta antalet eftergifter under första och andra kvartalet 1999 valdes ut. Totalt 305 ärenden skickades in. De berörda försäkringskassorna var Blekinge, Gotland, Halland, Jämtland, Skåne, Västernorrland, Västmanland och Örebro.

3. 28 § BoL – Eftergift vid återbetalning av bostadsbidrag

När 28 § BoL gavs sin nuvarande utformning var syftet att vidga möjligheterna för försäkringskassorna att efterge krav på återbetalningsskyldighet av bostadsbidrag för personer som under överskådlig tid inte kunde fullgöra sin återbetalningsskyldighet. I förarbetena (prop. 1998/99:77 s. 9) anges dock att regeringen fortfarande är ”av den uppfattningen att man bör vara restriktiv ifråga om möjligheterna till eftergift inom bostadsbidragssystemet av de skäl som angavs i prop. 1995/96:186”.

Lagrummet medger att krav på återbetalning efterges helt eller delvis om särskilda skäl föreligger. Vid bedömningen av om särskilda skäl är för handen beaktas särskilt den sökandes och medsökandes förmåga att betala tillbaka bidraget. Om dessa inte fullgjort sin uppgiftsskyldighet enligt BoL eller medvetet eller av oaktsamhet lämnat felaktiga uppgifter till grund för bedömningen av rätten till bostadsbidrag, får återbetalningskravet inte efterges.

Hur bedömningen av bidragstagarens betalningsförmåga skall gå till utvecklas i prop. 1998/99:77. Där sägs bl.a. (s. 9) att ”de fall som bör bli aktuella för eftergift är de där bidragstagarens möjligheter att fullgöra återbetalningen saknas under överskådlig tid. Det är viktigt att bedömningen görs på relativt lång sikt. --- Enligt regeringens bedömning är en rimlig utgångspunkt för att eftergift skall kunna komma ifråga att den tid under vilken betalningsoförmågan kan väntas bestå uppgår till minst ett år. --- Den bedömning som skall göras av sökandes och eventuell medsökandes möjligheter att betala måste göras utifrån en helhetsbild av deras ekonomiska situation. I denna bedömning måste man således beakta hur inkomsterna varit under åren närmast före ansökan, hur den aktuella situationen är och vilka utsikter som kan bedömas föreligga vad gäller framtida inkomster. Som utgångspunkt för bedömningen av de återbetalningsskyldigas möjligheter att faktiskt betala skulden under den period som angetts ovan kan ledning sökas i socialbidragssystemet”.

Vid bedömningen av om särskilda skäl för eftergift av återbetalningsskyldigheten föreligger beaktas emellertid inte enbart bidragstagarens betalningsförmåga. Lika stor vikt läggs av legitimitetsskäl vid om återbetalningsskyldigheten uppkommit på grund av att bidragstagaren lämnat felaktiga uppgifter om sin ekonomi. Om bidragstagaren medvetet eller av oaktsamhet lämnat felaktiga uppgifter, eller underlåtit att fullgöra sin uppgiftsskyldighet skall försäkringskassan inte efterge återbetalningskravet (28 § BoL och prop. 1998/99:77 s. 10).

Även om en bidragstagare som lämnat felaktiga uppgifter om sin ekonomi eller inte fullgjort sin anmälningsskyldighet inte skall ges eftergift, finns möjlighet till undantag. I förarbetena anges att ”rena misstag av bidragstagaren eller fall där bidragstagaren inte insett eller skäligen bort inse att uppgifterna var felaktiga, bör dock inte leda till att eftergift är utesluten”. Bedömningen av om de uppgifter som lämnats är riktiga sker genom en jämförelse mellan de inkomstuppgifter bidragstagaren lämnat under löpande bidragsår och den taxerade inkomsten för bidragsåret. Om beloppen enbart skiljer sig marginellt åt kan eftergift prövas. Eftergift kan även prövas om bidragstagaren enligt sedvanliga bevisbörderegler kan visa att han eller hon inte skäligen borde ha insett att de uppgifter som lämnats inför ansökan eller under löpande år varit felaktiga(prop. 1998/99:77 s. 10).

4. Så här gick det för hushållen som ansökte om eftergift för bidragsåren 1997 och 1998

4.1 Resultatet av uppföljningen

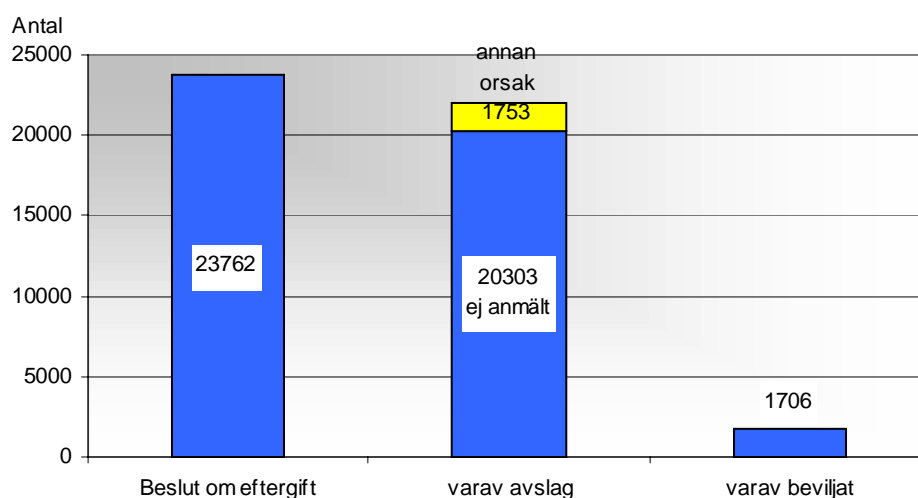
Nästan 26 000 ansökningar om eftergift av återbetalningsskyldighet efter avstämning kom in till försäkringskassorna under år 1999. Av dessa fattades beslut i nästan 24 000 ärenden under året. Detta betyder att cirka 13 procent av de cirka 204 000 hushåll som blev återbetalningsskyldiga vid den första avstämningen ansökte om eftergift. Sju procent av hushållen, som ansökt om eftergift och där försäkringskassan fattat beslut under 1999, beviljades eftergift helt eller delvis.

Den vanligaste orsaken till avslag var att hushållen inte hade uppfyllt sin anmälningsskyldighet enligt bostadsbidragslagen. 92 procent av avslagen berodde på detta. I de resterande 8 procenten har skäl i övrigt för eftergift inte framkommit.

Totalt har hitintills eftergift beviljats med cirka 12 miljoner kronor för bidragsåret 1997. Sammanlagt betalades 670 miljoner kronor för mycket preliminärt bostadsbidrag ut detta bidragsår. Av det totala återbetalningsbeloppet har alltså 1,8 procent eftergivits.

Nästan 900 beslut överklagades under 1999 till länsrätterna.

Bild 1 Beslutade eftergifter under år 1999 för bidragsåret 1997

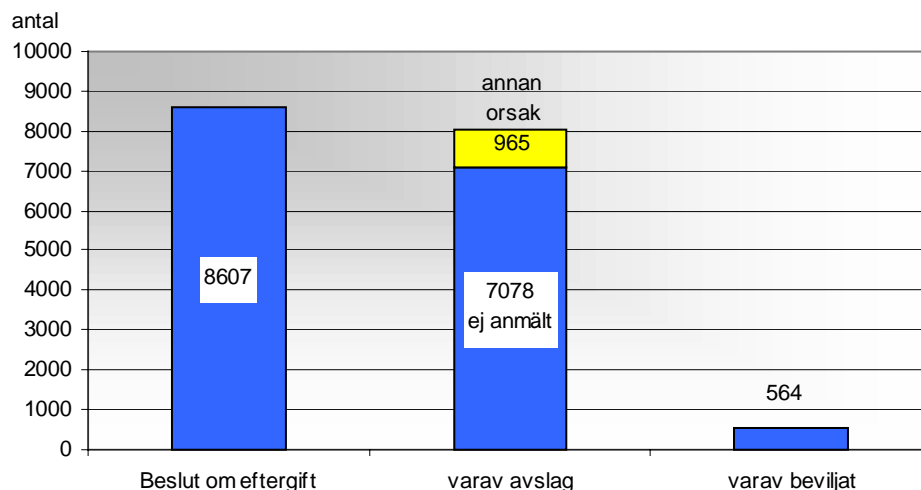
Beslut i eftergiftsfrågan har tagits i 23 762 ärenden. Försäkringskassan har inte beviljat eftergift i 20 303 ärenden på grund av att anmälningsskyldigheten inte

fullgjorts och i 1 753 ärenden därför att skäl i övrigt för eftergift inte framkommit. I 1 706 ärenden har eftergift beviljats, helt eller delvis.

Under första kvartalets avstämning år 2000 för bidragsåret 1998 har knappt 9 000 hushåll ansökt om eftergift. Detta betyder att cirka sex procent av de cirka 160 000 hushåll som blev återbetalningsskyldiga vid avstämningen hittills ansökt om eftergift. Drygt sex procent av dessa beviljades eftergift helt eller delvis.

Den vanligaste orsaken till avslag var att hushållen inte uppfyllt sin anmälningsskyldighet. Avslagen berodde till 88 procent på detta. Skäl i övrigt för eftergift har inte framkommit i de resterande tolv procenten.

Bild 2 Beslutade eftergifter under första kvartalet 2000 för bidragsåret 1998

Beslut i eftergiftsfrågan har under första kvartalet år 2000 tagits i 8 607 ärenden. Försäkringskassan har inte beviljat eftergift i 7 078 ärenden på grund av att anmälningsskyldigheten inte fullgjorts och i 965 ärenden därför att skäl i övrigt för eftergift inte framkommit. I 564 ärenden har eftergifter beviljats, helt eller delvis.

Skillnaderna mellan försäkringskassorna är stora. Den procentuella andelen beviljade hela eftergifter är mellan en och arton procent för prövningar gjorda 1999. Under första kvartalet 2000 är andelen beviljade hela eftergift mellan noll och sju procent.

Bild 3 Skillnader i beviljade eftergifter under 1999

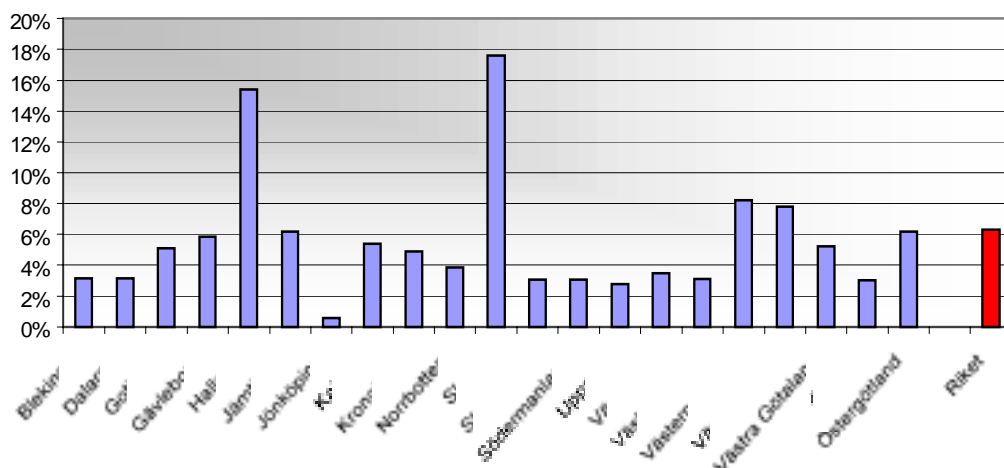
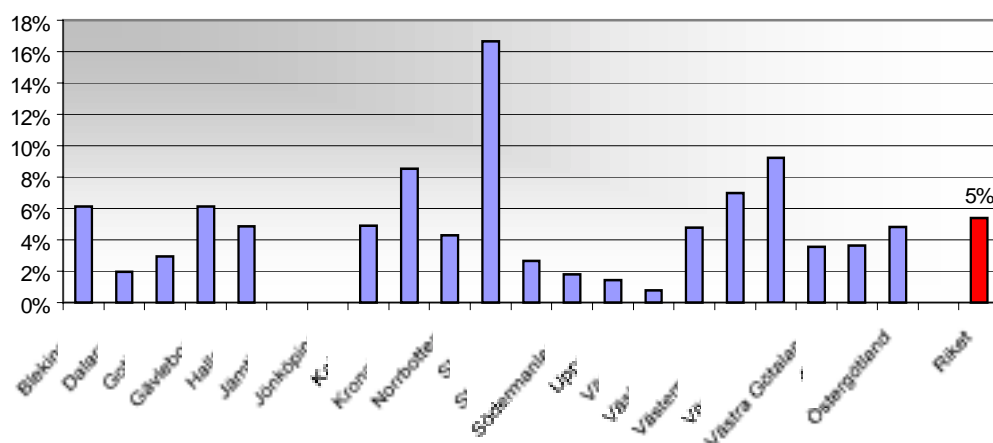

Bild 4 Skillnader i beviljade eftergifter under 1:a kvartalet 2000

Försäkringskassan i Skåne har båda åren högst andel beviljade eftergifter och kassan i Jönköping lägst andel. Med utgångspunkt från de av RFV granskade ärendena bedömer RFV att skillnaderna inte kan förklaras med olikheter i ärendena utan visar på skillnader i tillämpningen av 28 paragrafen BoL.

Framför allt gäller det inställningen till vad som är marginell skillnad mellan de inkomstuppgifter som lämnats under bidragsåret och den taxerade inkomsten för bidragsåret.

Andra frågor som försäkringskassorna bedömt olika är om anmälningsskyldighet förligger även efter det att bidraget upphört under bidragsåret. Vidare om ett hushåll som uppbär kompletterande socialbidrag kan få eftergift trots att anmälningsskyldigheten inte fullgjorts.

Skillnaderna i beslut under första kvartalet 2000 avseende bidragsåret 1998 har minskat. RFV avser att följa den fortsatta tillämpningen av eftergiftsreglerna och vid behov genomföra riktade tillsynsinsatser.

4.2 Redovisning av granskade ärenden

RFV har granskat 305 inskickade eftergiftsärenden och beslutat att överklaga ett antal mål till länsrätt. Följande typer av ärenden har överklagats till länsrätterna. Hittills finns inte några avgöranden från kammarrätterna.

4.2.1 Anmälningsskyldighet vid marginell inkomstskillnad.

Enligt förarbetena skall vid bedömningen av om de uppgifter som har lämnats av den som uppbär bostadsbidrag varit riktiga ske genom att en jämförelse görs mellan de inkomstuppgifter som bidragstagaren lämnat under löpande bidragsår och den taxerade inkomsten för bidragsåret. Om beloppen vid en sådan jämförelse skiljer sig annat än marginellt åt är utgångspunkten att någon eftergift inte skall kunna beviljas. RFV anser att 6 000 kr bör gälla som riktmärke för vad som är marginellt. Detta belopp motsvarar ett bostadsbidrag på 100 kronor per månad. Preliminärt bostadsbidrag som understiger 100 kronor per månad betalas enligt BoL inte ut.

RFV har i meddelande till försäkringskassorna angett att detta är verkets uppfattning. Försäkringskassan har i några ärenden ansett att inkomstskillnad överstigande 6 000 kr per hushåll är marginell. RFV har överklagat dessa ärenden.

Länsrätterna har avgjort dessa mål och har samma uppfattning som RFV i frågan.

4.2.2 Anmälningsskyldighet när preliminärt bostadsbidrag har upphört.

Försäkringskassan har i några ärenden beviljat eftergift trots att anmälningsskyldigheten inte uppfyllts. Gemensamt för dessa ärenden är att bidraget upphört under året och inkomstökningen inträffat därefter. RFV har överklagat dessa ärenden, eftersom RFV inte funnit att BoL ger utrymme för eftergift i dessa fall.

Länsrätterna har i denna fråga redovisat skilda uppfattningar i sina domar. Några anser att anmälningsskyldighet föreligger även då ett preliminärt bostadsbidrag inte längre betalas ut medan andra anser att någon anmälningsskyldighet då inte föreligger. Även i fall där den enskilde överklagat framgår att länsrätterna dömer olika.

4.2.3 Anmälningsskyldighet när bidragstagaren uppbär kompletterande socialbidrag.

En annan fråga är om hushåll som uppbär bostadsbidrag och samtidigt får kompletterande socialbidrag, är skyldiga att anmäla inkomständringar till försäkringskassan. RFV anser att det saknas stöd för att medge eftergift på den grunden att bidragstagaren varit beroende av socialbidrag och saknar betalningsförmåga i de fall där anmälningsskyldigheten inte uppfyllts. RFV har överklagat några ärenden.

Länsrätterna har avgjort dessa mål och har samma uppfattning som RFV i frågan.

4.2.4 Anmälningsskyldighet när bidragstagaren uppbär ersättning från försäkringskassan.

RFV tolkar BoL och dess förarbeten så att den som under löpande bidragsår beviljats en förmån som utgör bidragsgrundande inkomst av försäkringskassan inte är anmälningsskyldiga för denna då den får anses känd av kassan. RFV har inte överklagat ärenden där bidragstagaren under bidragsåret beviljats t.ex. vårdbidrag eller retroaktiv livränta.

Upplysningsvis kan nämnas att RFV vid sidan av granskningen har överklagat ett antal ärenden av denna typ till fördel för den enskilde till kammarrätt.

5. RFV:s synpunkter på 28 § BoL

RFV lämnar inga lagändringsförslag. RFV anser dock att vissa justeringar eller förtydliganden av reglerna behövs för att göra det möjligt att i vissa situationer och för vissa grupper av hushåll kunna bevilja eftergift efter avstämning.

5.1 Allmänna synpunkter på 28 § BoL

Det nya inkomstprövningssystemet bygger på att hushållen beviljas ett preliminärt bostadsbidrag utifrån en uppskattad inkomst för bidragsåret. Bidraget regleras sedan i efterhand utifrån inkomstuppgifter från skattemyndigheten. En grundläggande förutsättning är att bidragssökande lämnar korrekta uppgifter om sina inkomster vid ansökan och vid förändringar under bidragstiden.

Uttalanden i förarbetena att man fortfarande bör vara restriktiv i fråga om möjligheterna till eftergift inom bostadsbidragssystemet sammanhänger med att en alltför generös eftergiftsregel skulle urholka principerna för inkomstprövningssystemet.

Uppföljningen av den nya 28 § BoL har inte visat att regeländringens syfte har uppnåtts. Regeln synes inte ha vidgat möjligheterna att få eftergift.

Att möjligheten till eftergift inte vidgats beror på att prövningen enligt 28 § BoL förutsätter att den långtgående anmälningsskyldigheten som stadgas i 24 § BoL är uppfylld. Enligt sistnämnda paragraf är den som får eller har fått preliminärt bostadsbidrag skyldig att omgående till försäkringskassan anmäla sådana ändringar i fråga om inkomst och andra förhållanden som kan antas innebära att slutligt bostadsbidrag inte kommer att beviljas alls eller med lägre belopp än det preliminära bidraget. Av förarbetena framgår att anmälningsskyldigheten även omfattar sådan tid före avstämningstidpunkten under vilken något preliminärt bidrag av någon anledning inte längre betalas ut (prop. 1995/96:186 s. 53). Trots att förarbetena till 28 § BoL medger att eftergift prövas i vissa fall då anmälningsskyldigheten inte fullgjorts, kan dessa uttalanden inte visat sig tillräckliga för att uppnå lagändringens syfte.

RFV vill peka på vissa situationer och vissa grupper av hushåll för vilka möjligheten till eftergift bör ökas.

5.2 Inkomständring som inträffar efter det att bidraget upphört under bidragsåret

Bostadsbidraget kan av flera anledningar upphöra under ett bidragsår. Som exempel kan nämnas att ett barn flyttar hemifrån och hushållet därför inte längre är berättigat till bostadsbidrag.

Det preliminära bostadsbidraget kan också jämkas till noll kronor under bidragsåret om en inkomstökning är så stor att för mycket bidrag redan betalas ut.

En inkomstökning som inträffar efter det att bidraget upphört kommer att, vid den slutliga avstämningen, påverka storleken av bostadsbidraget för de månader som det betalats ut. Detta på grund av att bostadsbidrag beräknas för kalenderår. Även om bidragstagaren anmäler denna inkomstökning till försäkringskassan kan han eller hon inte påverka storleken av det bidrag som redan betalats ut. Har för högt bostadsbidrag redan betalats ut blir han eller hon återbetalningsskyldig.

För bidragstagaren har det med andra ord ingen betydelse om inkomstökningen anmäls eller inte eftersom han eller hon inte kan påverka den situationen. (En annan sak är att bidragstagaren genom frivillig återbetalning kan påverka storleken av det under bidragsåret utbetalda preliminära bostadsbidraget). Har anmälningsskyldigheten inte fullgjorts kan normalt eftergift inte medges.

RFV anser att det bör tydliggöras att eftergift skall kunna prövas, trots att anmälningsskyldigheten inte fullgjorts, för en bidragstagare som kan visa att en inkomstökning inträffat efter det att bidraget upphört under bidragsåret och han eller hon därför inte insett att anmälningsskyldighet föreläggat.

5.3 Socialbidragshushållen

Av de återbetalningsskyldiga bidragshushållen hade 26 procent socialbidrag någon gång under 1997.

Ett hushåll som uppbär bostadsbidrag och som samtidigt uppbär kompletterande socialbidrag är skyldigt att anmäla inkomständringar till försäkringskassan. En underlåten anmälan innebär att bidragstagaren normalt inte kan få eftergift prövad.

Den situationen kan uppkomma att en socialbidragstagare på grund av en inkomstökning får lägre socialbidrag och därigenom får en i princip oförändrad ekonomisk situation. Det kan då framstå som ursäktligt om den bidragstagare som fortfarande uppbär socialbidrag inte förstår att denna inkomständring påverkar bostadsbidraget och att han eller hon därför också är skyldig att anmäla denna till försäkringskassan.

Om man utöver dessa specifika grupper vill öka möjligheterna att pröva eftergift måste man överväga hur strikt kravet fullgjord anmälningskyldighet skall upprätthållas, dvs. kopplingen mellan 24 och 28 §§ BoL. Bland annat kan övervägas hur begreppet marginellt skall tillämpas vid eftergiftsprövningen.